

Mysterieus Marrakech

NEO-KOLONIALISME OF EEN KRUISBESTUIVING TUSSEN OOST EN WEST? HET MAROKKO VAN DE 21STE EEUW MAAKT IN IEDER GEVAL RUIM BAAN VOOR EUROPEANEN DIE EEN BIJDRAGE WILLEN LEVEREN AAN DE MAROKKAANSE MAATSCHAPPIJ. GREEN.2 DOOK IN DE BRUISENDE WERELD VAN DRUKKE SOUKS, ELEGANTE RIADS EN OUDE KASHBA'S MET UITZICHT OP BESNEEUWDE BERGEN.

Tekst: Esther Voet | Beeld: Esther Voet en Jack Drenthe





Gedroogde noten en vruchten in alle soorten.



De Koutoubia moskee is een baksteen in de stad.



Op de middelste binnenplaats van Riad Trois Cours.



De geur van komijn vermenegt zich met die van smeulende houtvuurtjes en de uitlaatgassen van overal aanwezige brommertjes

Het interieur van de Kosybar.

El Maghreb El Aksa, het Uiterste Westen, zo wordt Marokko in het Arabisch genoemd. De westerse benaming relateert aan Marrakech, één van de vier koningssteden en verreweg de meest exotische. Marrakech is de eerste grote stad ten noorden van de Sahara en dankt zijn roem aan het feit dat het op een kruispunt van oeroude karavaanroutes ligt. Al eeuwen oefent dit mysterieuze deel van de wereld een onweerstaanbare aantrekkingskracht uit op avonturiers en reizigers. Geen wonder, want Marrakech stelt niet teleur.

IN ÉÉN KLAP VERLIEFD

Als een roze fata morgana doemt Marrakech op in de vaak verzengend hete laagvlakte van midden-Marokko. De roze kleur heeft het te danken aan de kleur van de aarde, die hier varieert van lichtroze tot dieprood. Dezelfde schakeringen vinden we terug in de bepleistering van de huizen, vaak voorzien van kundig opgebrachte tadelakt, een ecologisch verantwoord glanzend sierpleister dat vanwege zijn watervastheid inmiddels ook zijn weg naar menige Nederlandse badkamer heeft gevonden. Hier in Marrakech wordt het overal gebruikt: op de gevels, op binnenmuren en inderdaad, ook in badkamers. Zoals in het Riad Trois Cours, waar we deze beeldschone muurbedekking in verschillende tinten terugvinden. Riad Trois Cours ligt op één van de betere locaties in de medina, de ommuurde oude stad. We worden er met typische Arabische gastvrijheid ontvangen door Touhammia, die ons tijdens ons verblijf de heerlijkste tajines zoals met lamsvlees en kweeperen, en salades met onbespoten groenten zal voorzetten. En dan is er het altijd glimlachende Manusje-van-alles, Mohammed, en 'bedrijfsleider' Majid. Eigenlijk mogen we niet van 'bedrijfsleider' spreken. Trois Cours is geen hotel en zelfs geen chambre d'hôte. Deze riad is het thuis-in-den-vreemde van de Nederlandse glas-kunstenaar en interieuradviseur Menno Jonker en socioloog Frits Spangenberg. "Wij werden tot over onze oren verliefd

op Marrakech toen we de stad in 2000 voor het eerst bezochten. De sfeer, de ambachtelijkheid en het vakmanschap hier, maakten zo'n diepe indruk dat we besloten een riad te kopen. We wilden er een hommage aan al het moois in deze stad van maken. We waren al begonnen met de renovatie toen de riad naast ons te koop kwam te staan. En later bleek ook nog een tweede buur zijn pand aan te bieden. Kortom, binnen de kortste tijd waren we de eigenaar van drie riads die we hebben omgebouwd tot één groot huis met drie binnenplaatsen. Vandaar Riad Trois Cours."

IDYLLISCHE OASE

Omdat het huis, waarvan het warme water afkomstig is uit zonneboilers, een groot deel van het jaar leegstaat, worden de vier riante kamers die het pand rijk is met enige regelmaat verhuurd op non-commerciële basis. De winst uit onderneming wordt geïnvesteerd in grotere en kleinere projecten, zoals een door Menno en Frits zelf opgezet educatieproject en Stichting Karam, die operaties verzorgt voor Marokkaanse kinderen met oogproblemen of een hazenlip. De riad is een idyllische oase in de stad. Eenmaal binnen wordt de herrie van buiten volledig gedempt. De buitenwereld dringt alleen door tijdens de vijf tijdstippen waarop de muezins van de stad oproepen tot gebed. Maar zodra we de poort uitstappen, overweldigt Marrakech de zintuigen. De geur van komijn vermenegt zich met die van smeulende houtvuurtjes en de uitlaatgassen van overal aanwezige

brommertjes. Aan het einde van de middag, als de zon zijn kracht heeft verloren en op majestueuze wijze ondergaat, stroomt het Jemaa el Fna-plein, het hart van de stad, vol met in de haast opgezette eetkraampjes waar delicatessen als slakken in komijnsaus worden geserveerd. Er zijn stalletjes met dadels, gedroogd fruit en noten en kraampjes met vers geperst vruchtensap. Medicijn dokters uit zuidelijker gelegen streken proberen hun waar te slijten aan goedgelovige hippies. Kleurig geklede waterdragers ontfutselen toeristen een snelle fooi en slangenbezweerders concurreren met Berberapen aan een ketting om de gunst van de kijker. De dierenbescherming heeft hier nog heel wat te doen. Afrika, de Arabische wereld en Europa komen op dit plein samen in een exotische smeltkroes.

VRIJE VROUWEN

Dit is het land van waaruit ooit tijdens de vroege Middeleeuwen de Moren zich verspreidden over het Europese continent. De mooiste voorbeelden van de architectuur die deze bijzondere beschaving rijk was vinden we in het Spaanse Andalusië. Maar ook Marrakech bezit zo'n pareltje, de Saädische tomben, vlak bij het koninklijk paleis. Eeuwenlang rustten de vorsten van deze Saädische dynastie in alle stilte op deze serene plek. Een koning van een latere dynastie had de toegang tot de tomben dichtgemetseld, zodat niemand meer van het bestaan afwist, totdat Franse cartografen deze rustplaats herontdekten. Sereen is het hier nog steeds, alhoewel





Fenomenale Moorse architectuur in de Saädische tomben.



Op het platteland wordt de was nog vaak in de rivier gedaan.

wel je de drommen toeristen wel weg moet denken... Marokko is nog altijd een koninkrijk. Eén van de weinige die het Afrikaanse continent nog kent. De huidige koning, Mohammed VI, zorgde voor een revolutie waar veel Marokkanen nog steeds niet helemaal aan gewend zijn. Toen je als Nederlander een jaar of vijf geleden aan een Marokkaan vertelde dat in ons land verkrachting binnen het huwelijk strafbaar was, werd je recht in je gezicht uitgelachen. Maar een paar jaar geleden vaardigde de kersverse koning een decreet uit van dezelfde strekking. Voor menig Marokkaan was dat even slikken. Het maakte onderdeel uit van een groot aantal liberaliserende wetten ten opzichte van de vrouw, die daarmee in één klap voor de wet de meest geëmancipeerde in de Arabische wereld werd.

WOLKBREUK

We genieten met volle teugen van alle geneugten van deze wereld vol tegenstellingen. De schoonheid van de stad ligt verscholen achter de gevels aan drukke straatjes waar de onwetende voorbijganger heeft geen idee van heeft. Bij toeval ontdekken wij bijvoorbeeld het Café Arabe, wanneer de hemel totaal onaangekondigd de sluizen opent. Vluchtend voor de wolkbreuk - zeer ongewoon voor deze tijd van het jaar - glijpen we langs de eerste de beste openstaande deur. We komen terecht in een luxe wereld die doet denken aan een sprookje uit Duizend-en-één-nacht met kleurrijke lampen, een diepblauwe muur met een goudkleurige fontein, barokke spiegels en een fantastische kaart. We schudden ons als verzopen katten uit en bestellen in een nis op de binnenplaats een verbazingwekkend goed glas Marokkaanse rosé, afkomstig uit de kelders van Meknès. Terwijl wij van de wijn nippen, speelt zich voor onze ogen een film af. Hoe luxe ook, ook Café Arabe is niet ingesteld op dit noodweer.

Bliksem en donder razen over de stad. Binnen tien minuten staat er dertig centimeter water. De regen dringt zich door de muren naar binnen en komt er door de stopcontacten weer uit. Lampen sissen en ontploffen en even later zitten we in het donker: kortsluiting. De rioolputten worden opengezet en de medewerkers werken met man en macht aan het beperken van de schade. Na een uur is het voorbij en even later lijkt het alsof er niets gebeurd is, op de belichting na dan, een aantal lampen heeft het niet overleefd...

BESNEEUWDE BERGTOPPEN

De volgende dag lijkt het of de stad zich heeft opgemaakt voor een bruiloft. Het woestijnstof is weggespoeld en omdat veel pleisterwerk nog nat is van het noodweer van de avond ervoor, ogen de kleuren onder de strakblauwe hemel nog intenser. De ooievaars die overal in de stad nestelen, vliegen onverstoord af en aan. Vanaf het dakterras van de Kosybar hebben we uitzicht over hun aanvliegroute naar twee nesten op een oude muur op een paar meter afstand. Vanuit de werkplaatsen onder ons klinkt het gehamer van de metaalbewerkers die de mooiste lampen creëren. Marrakech betovert...

Het is moeilijk voor te stellen dat op nog geen uurtje rijden van deze krioelende smeltkroes de natuur het volledig voor het zeggen heeft. De majestueuze besneeuwde bergen van de Atlas zijn vanuit de stad al te zien en een half uur nadat we door een middeleeuwse poort de stad uit zijn gereden, trekken we door een landschap van intens rode heuvels, bomen en een stroom met smeltwater waarlangs gele bloemen en roze oleanders bloeien. We zijn op weg naar natuurpark Toubkal, gelegen rond de Jebel Toubkal, met zijn 4167 meter de hoogste berg van Noord-Afrika. Haarspeldbochten brengen ons hoger en hoger, vrouwen doen de was in de





Vanuit de kashba hebben we een fenomenaal uitzicht over de bergen en de vallei.



De Kashba du Toubkal ligt bovenop een uitloper van de Jebel Toubkal, met zijn 4.167 meter de hoogste berg van Noord-Afrika.

rivier, mannen drijven puffende ezels de berg op, kamelen eten sloom hun middagmaal langs de kant van de weg. We passerend de Kashba Tamadot, een schitterend hotel met uitzicht over de vallei en de Marokkaanse retreat van Sir Richard Brandson. Een half uur later staan we in Imlil, een bergdorpje aan de voet van de Toubkal. Imlil is een typisch Berberdorp, waarvan de bewoners tot op de dag van vandaag in Middeleeuwse omstandigheden hadden geleefd als er niet een paar jaar geleden een Engelsman was neergestreken. Mike McHugo leefde jarenlang van de hand in de tand als berggids. Zo kwam hij op zijn omzwervingen in de Hoge Atlas terecht en ontdekte op een dag de sprookjesachtige ruïne die hoog uittorende boven Imlil. “Ik was 35 en stond op dat moment op een kruispunt in mijn leven. Dat zwerven kon ik niet eeuwig volhouden. Wat wilde ik met de rest van mijn leven? Lesgeven? Of iets anders? Het werd iets anders: het restaureren van deze kashba,” vertelt Mike. De lange Engelsman nodigt ons uit voor een verrukkelijke lunch en vertelt honderduit. “Mijn broer is consultant in Londen. Samen bekeken we de investeringsmogelijkheden.

PAKEZELS

En dan waren er praktische uitdagingen. Zo is er geen weg naar de kashba maar moesten we alle bouwmaterialen met ezeltjes de berg op zeulen. Het was voor mij meteen duidelijk dat het project zou falen als ik niet de volledige medewerking van de dorpsbewoners kreeg. En ik wilde niet alleen gebruik maken van hun kennis, ik wilde ook iets terug doen voor de gemeenschap.” Mike ging een bijzonder samenwerkingsverband aan. De leider van het dorp, hadj Maurice, speelde daarbij een sleutelrol. Mike: “We hadden de tijd ook mee. De koning had net een wet uitgevaardigd waardoor het voor buitenlanders gemakkelijker werd om in Marokko te investeren. Dat betekent niet dat alles vervolgens zonder slag of stoot ging, maar in ieder geval werd het er gemakkelijker door. Ik wilde ook geen hotel in

de traditionele zin des woords opzetten. De kashba is een Berber Hospitality Centre. Het is niet geschikt voor iedereen. Dat heb je gemerkt want je moet in deze ijle, hoge lucht een behoorlijke klim maken om er te komen. Daar staat tegenover dat je hier prachtige wandelingen naar de Toubkal kunt maken en écht in contact staat met de bevolking.” De kashba zelf is een droom. Drinkwater komt uit eigen bron, de authentieke broodovens worden nog dagelijks gebruikt, de stokrozen en rozemarijn bloeien weelderig en het uitzicht op het bergmassief is werkelijk fenomenaal.

SCHOOL VOOR MEISJES

De dorpsbewoners zijn dolgelukkig met het werk dat Mike hier heeft gegenereerd. Voor hen is hij een held. Zakenpartner Abdou nodigt ons uit om in zijn hotel, met uitzicht op de kashba, te overnachten. Abdou is een man met sterretjes in zijn ogen die trots is op het typische Berberhotel. Zowel voor de kashba als voor het hotel zijn van oude Berbertechnieken gebruik gemaakt die door de komst van beton dreigden te verdwijnen. Op het servies prijkt het unieke Berberschrift, de taal die dankzij de nieuwe koning een revival doormaakt. Met de inkomsten die de kashba genereert, worden projecten ten bate van de gemeenschap georganiseerd. Zo is er een ambulance voor het dorp gekomen en verderop in Asni is een speciale school voor meisjes gebouwd, die daar intern de middelbare school kunnen afmaken. Koopman Mohammed die naast de geijkte kleding en babouches (leren pantoffeltjes) ook de mooiste ammonieten verkoopt – fossielen van dieren die 65 miljoen jaar geleden uitstierven en die hier overal gevonden worden – is dolgelukkig met de ontwikkelingen in het dorp. “We krijgen binnenkort zelfs een nieuwe hamman, heel belangrijk voor ons moslims. Het leven van het hele dorp heeft met de komst van de Kashba een vlucht genomen. Mijn leven zou er in ieder geval heel anders hebben uitgezien. Nu heb ik een bloeiend bedrijf; de zaken gaan goed. Maar waar is mijn gastvrijheid. Wat denken jullie van een kopje muntthee?” ●